

**РОЛЯ ЛАЦІНАМОЎНЫХ ПАЭТАЎ «НЯМЕЦКАЙ
КУЛЬТУРНАЙ ПРАСТОРЫ»¹ Ў ЛІТАРАТУРНЫМ
ЖЫЦЦІ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА
СЯРЭДЗІНЫ XVI СТ.**

The article briefly analyses Latin language poetry of the mid XVIth century pertaining to the “German cultural space” (Herman Wiegand) – Adam Schröter, Heinrich Moller Hess and Ioannes Mylius – which is related in some way to the history, social life and famous persons in the Grand Duchy of Lithuania, including Belarus. These authors are believed to be mediators in diffusing German humanistic ideas of the first half of the XVIth century.

З сярэдзіны XVI ст. Вялікае Княства Літоўскае (далей – ВКЛ), ключавыя падзеі і асобы культурна-палітычнага жыцця гэтай дзяржавы (тэрытарыяльным ядром якой былі землі сучаснай Беларусі) сталі аб’ектам асаблівай зацікаўленасці пісьменнікаў-іншаземцаў. Дзейнасць палякаў Станіслава Кашуцкага і Цыпрыяна Базыліка, іспанца Пятра Раізія (Пэдра Руіза), немца Іягана Мюліуса была звязана з каралеўскім дваром або з дварамі буйнейшых магнатаў дзяржавы, найперш – Радзівілаў і Хадкевічаў. Матывацыя адпаведнай зацікаўленасці ў кожным канкрэтным выпадку магла быць рознай: задачы пашырэння рэфармацыйнага руху, імкненне знайсці для сябе даходнае месца працы і інш. На гэтыя аспекты ўказвалі ў свой час С. Падокшын [4, с. 245] і С. Кавалёў [2, с. 101–102]. Аднак адзін істотны – дынастычны – аспект, які стварыў палітычны грунт для пашырэння прынамсі «нямецкай прысутнасці» ў шматмоўнай літаратуры ВКЛ, застаўся па-за ўвагай даследчыкаў.

У 1548 г., пасля смерці Жыгімонта I, буйнейшыя вялікапольскія магнаты пачалі абмяркоўваць магчымасць запрашэння на польскі трон імператара Максіміліяна, сына Фердынанда Габсбурга [5, с. 599]. Тым

¹ Гэты ўдалы тэрмін (*deutsche Kulturraum*), якім карыстаецца Герман Віганд [гл.: 14] дазваляе пазбегнуць «нязручнасцяў» нацыянальнай ідэнтыфікацыі тых ці іншых паэтаў эпохі Рэнесансу.

часам прадстаўнікі роду Радзівілаў, пазіцыі якога ўмацаваліся пасля таго, як у 1547 г. Жыгімонт II Аўгуста ажаніўся з Барбарай Радзівіл, імкнуліся здабыць сабе імператарскі тытул. У тым жа 1547 г. тытул князя Свяшчэннай Рымскай імперыі атрымалі два стрыечныя браты Радзівілы: Мікалай па мянушцы «Чорны» – у Алыцы і Нясвіжы, Мікалай па мянушцы «Руды» – у Дубінках і Біржы. Аднак пасля смерці каралевы Барбары ў 1551 г., у сітуацыі, калі Іван Грозны пачаў рабіць захады, накіраваныя на здабыццё кароны ў Кракаве, Мікалай Радзівіл «Чорны» пераконвае караля, на якога ён меў значны ўплыў, узяць шлюб з Кацярынай, дачкой Фердынанда Габсбурга, старэйшай сястрой яго першай жонкі Лізаветы фон Габсбург. Такім чынам, у палітычнай сітуацыі сярэдзіны XVI ст. як для караля, так і для магнатаў ВКЛ набыла асаблівую актуальнасць задача ўмацавання кантактаў з германскімі пануючымі дынастыямі – Габсбургамі [12, s. 195–214] і Гогенцолернамі. Калі стала зразумела, што і з трэцяй жонкай, Кацярынай, кароль не будзе мець нашчадкаў, «абедзве нямецкія дынастыі пачалі рыхтаваць грунт для ўзвядзення сваіх прадстаўнікоў на польскі трон, прадбачачы заняпад дынастыі Ягелонаў» [5, s. 590]. Зразумела, што землі ВКЛ і Польскай Кароны, палітычныя падзеі і буйнейшыя магнаты абедзвюх дзяржаў у гэты час цікавяць многіх паэтаў прынамсі нямецкага паходжання.

У 1553 г. у Кракаве выйшла з друку паэма Адама Шротара «*De fluvio Memela Lithuaniae*» («Песня пра Нёман, раку Літвы»), напісаная элегічным двувершам. На думку В. І. Дарашкевіча, гэты твор «мае вартасць літаратурна-гістарычнага дакумента аб асваенні Нёмана» [1, с. 32]. Сапраўды, у паэме ўхваляецца падзвіжніцкая дзейнасць перамышльскага харунжага Мікалая Тарло, які займаўся ачысткай Нёмана і рупіўся пра наладжванне судаходства. Адам Шротар як прадстаўнік «нямецкай культурнай прасторы» адлюстравваў (ці, лепш сказаць, трансліраваў) у сваёй

паэме перадавыя ідэі, уласцівыя нямецкаму гуманізму. Так, у пражаным прысвячэнні аўтар разважае пра ролю прыгожага пісьменства:

Quae vero literis et Poetarum monumentis mandantur, multo stabiliora sunt neque ullo aevo obliterari possunt. Quis enim Alexandrum illum magnum, eiusque praeclara et ingentia facta, qui in breviss[imo] temporis spatio, totum terrarum orbem suo subiecit imperio, nosset? Quis divum Julium, non minori virtute et fortuna praeditum? Quis Hectora et Achillem? <...> Quis inquam, tot tamque praestantes viros nosceret, quae nam esset horum per tot saecula memoria, nisi doctorum hominum studio perpetuae memoriae consecrati essent? [13, p. 3 n. n.]

Тое, што ствараецца ў пісьмовых помніках і ў творах паэтаў, адрозніваецца намнога большай трываласцю і не можа быць забыта ні праз які час. Бо хто ведаў бы пра знакамітага Аляксандра Вялікага, пра яго славутыя і велічныя подзвігі, [пра тое, што] ён за кароткі час падпарадкаваў увесь свет сваёй уладзе? Хто [ведаў бы] пра Юлія, надзеленага не меншай дабрачыннасцю і фартунай? Хто – пра Гектара і Ахіла? <...> Хто ж, кажу я, даведаўся б пра гэтых настолькі адметных мужоў, калі б яны не атрымалі бяссмерця дзякуючы намаганням адукаваных людзей?»

У адпаведнасці з такой ідэйнай устаноўкай – прадставіць «гераічны ўчынак» Мікалая Тарло, які спрычыніўся да росквіту прынёманскага краю, – А. Шротар даволі арыгінальна будзе сваю паэму. Твор адкрываецца паэтычнай прэзентацыяй зямель, якія знаходзяцца ў басейне Віслы. Пачатак «*Est locus*» («Ёсць месца») часта сустракаецца ў антычных паэтаў, найперш – у Авідзія (*Epistulae* 16, 53; *Metamorphoses* II, 195; *Fasti* II, 491) і Вергілія (*Aeneis* I, 530). Паэт быў зачараваны спевам рачных німфаў, і нарэшце да яго звярнулася сама Вісла. А. Шротар называе яе «бацькам» (*pater*), магчыма, таму, што ў нямецкай мове слова рака (*der Fluß*) – мужчынскага роду. У межах сваёй прамовы Вісла прэзентуе той край, дзе цячэ Нёман, пачынаючы з зямель сённяшняй Беларусі:

*Ortus apud Grodnae sinuosus Memela fines,
Saxoso Litauas perluit amne plagas.
Praeterit et Caunae loca mercatoribus apta
Vrbis, et inde tuos Prussia stringit agros* [13, 9 n. n.]

Недалёка ад Гродна бярэ пачатак звільсты Нёман, ён цячэ між камяністых берагоў і амывае літоўскія землі; прамянае таксама вобласці горада Коўна, карыснага для купцоў, а адтуль дасягае тваіх зямель, Прусія.

Такім чынам, у паэме «Песня пра Нёман» пачынае фарміравацца своеасаблівая традыцыя, звязаная з паэтычным услаўленнем Нёмана. З часам сімволіка Нёмана набыла значэнне пэўнага аспекта «калектыўнай свядомасці» – падобна таму, як у нямецкай паэзіі – сімволіка Рэйна [10, с. 249]. Амаль праз трыццаць гадоў Ян Радван у «Радзівіліядзе» напіша, што для яго няма больш прыгожай ракі (*non est formosior amnis* [Radv. Radiv. I, 75; 11, с. 70]). Гэтую паэтычную эстафету ад старажытных майстроў пяра пяроймуць праз тры стагоддзі паэты новага часу – Уладзіслаў Сыракомля і Якуб Колас.

У 1562 г., з нагоды шлюбу Кацярыны Ягелонкі з фінскім герцагам Янам (Вазам), нямецкі гуманіст Генрык Молер (1528–1567), урадженец зямлі Гесэн, выдаў у Кёнігсбергу эпіталаму, напісаную элегічным двувершам, пад назваю «*Aulaeum gratiarum*» («Кілім грацыі»). Адзіную кароткую згадку пра гэты твор пакінуў Б. Надольскі [9, с. 22]. Як і паэма Адама Шротара, эпіталама Генрыка Молера пачынаецца словамі «*est locus*»: «*Est locus in Codanos ubi uoluitur Istula fluctus*» («Ёсць месца, дзе Вісла ўліваецца ў Гданскі заліў») [6, f. 2 r.]. Паэт паведамляе, што герцаг Ян, высадзіўшыся тут з карабля, «*Lituanorum tandem peruenit ad oras, // urbs ubi Nemeniis Cauna rigatur aquis*» («нарэшце дасягнуў межаў ліцвінаў, дзе горад Коўна ўздымаецца над водамі Нёмана») [6, f. 2 v.]. Прадстаўляючы караля «*potentis Sarmatiae*» («магутнай Сарматыі»), паэт падкрэслівае, што ён з’яўляецца «*stipatus nitidae magnis Heroibus aulae, // quos inter summus Dux Radeuila fuit*» («у атачэнні вялікіх герояў бліскучага двара, сярод якіх першым быў князь Радзівіл») [6, f. 2 v.].

Ужыванне слова «*heros*» («герой») у адносінах да эліты грамадства – мастацкі прыём, шырока прадстаўлены ў паэзіі прынамсі творцаў нямецкага Адраджэння. Ужо ў ранніх гуманістаў, прыналежных да «нямецкай культурнай прасторы», адлюстравана спецыфічнае, рэнесанснае разуменне ідэі *herois perfecti* (дасканалага героя) і гераічнай тэма-

тыкі наогул. У іх творчасці ўвасабляецца ідэя, што *studia humaniora* – арыстакратычны від дзейнасці, такі ж высакародны, як ратныя подзвігі на полі бітвы; гэта таксама *virtus* (доблесць), свайго кшталту подзвіг. Адпаведна, усё, што звязана з асветніцкай дзейнасцю, прынамсі з паэтычнымі заняткамі, прызнавалася вартым таго, каб апісвацца «гераічным» памерам – гекзаметрам. Так, Багуслаў Гасенштайнскі з Лобкавіц (1461–1510) у вершаваным творы (163 гекзаметры) «*De propriis Germanorum inventis*» («Пра асаблівыя вынаходніцтвы немцаў»), які мае падзагалавак *carmen heroicum*, уславіў вынаходніцтва кнігадруку. У 1511 г. Ульрых фон Гутэн выдаў у Вітэнберзе падручнік «*De arte versificandi*» («Пра майстэрства вершаскладання»), з падзагалоўкам *carmen heroicum*. Такім чынам, паэты эпохі Рэнэсансу значна пашырылі дыяпазон паняцця гераічнасці, адступіўшы ад прадпісанай Гарацыем тэматыкі *carmen heroicum*: «*res gestae regumque ducumque et tristia belli*» («гераічныя дзяянні каралёў ды правадыроў, а таксама журботы вайны»). Гэта вызначыла новыя эстэтычныя арыенціры ў галіне паэтычнай творчасці.

З прычыны смерці ў 1562 г. жонкі Мікалая Радзівіла «Чорнага» Генрых Молер напісаў і надрукаваў у Кёнігсбергу ў выглядзе ўлёткі «Эпітафію ў гонар найвялікшай гераіні Эльжбеты з Шыдлоўца, высакароднай жонкі Найяснейшага валадара Літвы, пана Мікалая Радзівіла, князя ў Алыцы і Нясвіжы, ваяводы Віленскага» [7]. У межах гэтага твора, які застаўся па-за ўвагай папярэдніх даследчыкаў, высокай пахвалы заслугоўвае і сам князь. Паэт называе яго «літоўскім Нестарам» і, зразумела, князь для яго – «*excellens cunctis animi uirtutibus Heros // pectore magnanimus, iudicioque grauis*» («герой, адметны ўсімі аздобамі душы: шчодры сэрцам, разважны ў рашэннях») [7]. Нямецкі паэт звяртае ўвагу на прыналежнасць князя Радзівіла да «Рэчы Паспалітай абедзвюх

дзяржаў»²: «*Cuius consiliis floret Lituanicus orbis, // quemque Polonorum natio fortis habet*» («Дзякуючы тваім рашэнням квітнее літоўскі край; [адначасова] ты належыш і да мужага народа палякаў») [7].

Падобным чынам, усе нацыянальныя³ складнікі, вызначальныя для ўсталявання дзяржаўнай ідэнтычнасці ВКЛ і Польскай Кароны, адлюстраваў у сваіх паэтычных творах Іяган Мюліус з Лібенродэ (? – 1585), які ў 60-х гг. XVI ст. працаваў прыдворным настаўнікам і паэтам пры двары Грыгорыя Аляксандравіча Хадкевіча ў Заблудаве. Выразны прыклад у гэтым сэнсе прадстаўляе «Эпіталаміён» Іягана Мюліуса на шлюб Філона Кміты з Соф'яй Хадкевіч. Згодна з традыцыйнай класічнай паэзіі, паэт супастаўляе сучасную яму падзею з легендарнай – шлюбам Пелея і Феціды, у якім пазней нарадзіўся найвялікшы легендарны герой Элады, Ахіл. Паэт адзначае, што на вяселлі Пелея і Феціды сабралася ўся эліта старажытнай Грэцыі. Падобным чынам, на вяселлі Філона і Соф'і можна пабачыць прадстаўнікоў айчынай эліты. Вось як апісвае іх аўтар:

*Sive libens spectas natos ad bella Polonos,
Innumero praesens cum grege Lecchus adest.
Sive viros quaeras Litauum de gente sagaces,
Huc etiam tales terra propinqua tulit.
Sive bonos cupias veteri de stripe Ruthenos,
Hic inter soboles stat Chodcieuitia splendens,
Cui triplici multus germine surgit honor* [8, р. 492 п. п.].

Можа, паглядзіш на палякаў, народжаных для войнаў? Вось ён, Лех з незлічоным народам! Можа, шукаеш мудрых мужоў з народа ліцвінаў? Іх таксама прадстаўляе тут іх уласная зямля. А можа, жадаеш [паглядзець] на добрых русінаў са старажытнага роду? І іх, шматлікіх, можаш тут знайсці. Сярод іх – і славуць прадстаўнікі роду Хадкевічаў, у якіх вялікі гонар узрастае з нашчадкамі траякага роду.

I. Мюліус дакладна вызначае тры галоўныя «палітычныя нацыі» дзяржавы Ягелонаў: *Poloni, Litaves, Rutheni* (палякі, ліцвіны, русіны). Хадке-

² Тэрмін Уладзіміра Кароткага, гл.: 3, с. 248.

³ Выраз «нацыянальны» тут трэба разумець у тым сэнсе, якім ён напаўняўся ў словазлучэннях кшталту «*gente Polonus, natione Lithuanus*» (у дачыненні да Мацея Стрыйкоўскага), г. зн. фактычна пазначаў дзяржаўную, а не нацыянальную (у сучасным разуменні) прыналежнасць.

вічы, у сваю чаргу, славяцца «*germine triplici*» («нашчадкамі траякага роду»), і ў гэтым – крыніца іх велічнасці і непераможнасці.

Магнаты ВКЛ для паэта – адзіны народ. Вось чаму адзін з яго вершаў называецца «*Ad invictam Lithuanorum gentem in Moschos*» («Непераможнаму народу ліцвінаў [які змагаецца] супраць маскоўцаў»). Звяртаючыся да Мікалая Радзівіла, І. Мюліус піша:

*Heros magnanimis orte patentibus,
Lithuanae columen stirpis amabile,
O praestans Radiuile
Inter Sarmaticos duces* [8, р. 442 n. n.].

О герой, ты паходзіш ад вялікіх продкаў, велічная калона з літоўскага роду, о Радзівіл, адметны сярод сармацкіх князёў!

Як і Ян з Вісліцы ў эпапеі «Пруская вайна», І. Мюліус ужывае азначэнне «сармацкі» як тэрмін прыналежнасці паводле падданства: Мікалай Радзівіл як падданы Ягелонаў з’яўляецца «сарматам».

І. Мюліус, стаўшы песняром дому Хадкевічаў, у большасці сваіх вершаў выступае і як пясняр ВКЛ. Верш «*Illustrissimo principi D. Nicolao Radivilo Olicae ac Nyevicae duci*» («Яснавяльможнаму валадару П. Мікалаю Радзівілу, князю ў Алыцы і Нясвіжы») І. Мюліус пачынае такім урачыстым гекзаметрам: «*Inclyta magnorum genitrix Lithuania regum*» («О славуная Літва, маці вялікіх каралёў!») [8, р. 578 n. n.]. Праз «ліцвінскае» паходжанне патрыярха каралеўскага роду Ягайлы паэт з Лібенродэ ўсвядоміў глыбокую ўнутраную сувязь паміж ВКЛ і Польскай Каронай.

У паэзіі І. Мюліуса знайшла ўвасабленне актуальная таксама для А. Шротара і Г. Молера ідэя прыярытэту вытанчанай славеснасці. У зборніку «Паэтычныя творы» (1568) змешчаны шэраг праграмных вершаў, прысвечаных услаўленню паэтычнага майстэрства: «*In convivium Musicum*» («На пір Музаў»), «*In laudem Poëticae*» («На ўхваленне паэзіі») і інш. Жадаючы паказаць велічнасць Яўстахія Валовіча, І. Мюліус у першых словах прысвечанага яму верша падкрэслівае, што ён – «*Heros*,

dingus Musis» («герой, годны Муз») [8, р. 567 п. п.]. Тую ж ідэю ўзвельчэння паэзіі мы знойдзем пазней у творчасці Францішка Градоўскага, Яна Радвана, Хрыстафора Завішы.

Такім чынам, паэты «нямецкай культурнай прасторы» зрабілі прыкметны ўклад у развіццё слоўнай культуры на Беларусі. У іх творчасці былі найбольш ярка прадстаўлены тыя паэтычныя жанры (паэма, эпіталама, элегія), якія будуць займаць прыярытэтнае становішча ў лацінамоўнай кніжнай паэзіі Беларусі і ў пазнейшыя часы. Літаратурная творчасць А. Шротара, Г. Молера, І. Мюліуса выразна сведчыць пра тое, што лацінская мова на землях нашых продкаў была не толькі моваю літаратуры, палітыкі і навукі, але і сродкам інтэлектуальнага, духоўнага збліжэння беларускага, украінскага, польскага, літоўскага ды і іншых народаў. Своеасаблівая традыцыя «збірання талентаў», якая была адной з генеральных інтэнцый у культурным жыцці айчынных магнатаў, стварыла ў пэўным сэнсе духоўны грунт для Люблінскай дзяржаўнай уніі 1569 г. Гэтая важная палітычная падзея стала лагічным працягам працэсаў яднання еўрапейскіх народаў, шлях якому найперш пракладала інтэлектуальная эліта.

Літаратура:

1. Дарашкевіч, В. І. «Песня пра Нёман» Адама Шротара з Сілезіі // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1977. – № 2. – С. 30–32.
2. Кавалёў, С. Шматмоўная паэзія Вялікага Княства Літоўскага эпохі Рэнесансу. – Мінск: Кнігазбор, 2010. – 376 с.
3. Кароткі, У. Г. Адлюстраванне неталерантнасці ў помніках старабеларускай літаратуры // Polsko-białoruskie związki kulturowe, literackie i językowe / Redakcja: Siarhiej Kawalou, Ryszard Radzik, Michał Sajewicz. – Lublin: Wyd-wo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. – S. 245–252.
4. Падокшын, С. А. Беларуская думка ў кантэксце гісторыі і культуры. – Мінск: Бел. навука, 2003. – 316 с.
5. Łowmiański, H. Polityka Jagiellonów; do druku przygotował Krzysztof Pietkiewicz. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 1999. – 662 s.
6. Mollerus Hesus, Henricus. Aulaeum gratiarum. Ursus Finlandicus. Aquila Polonica. <...> Regiomonti Borussiae: in officinal Iohannis Daubmanni, [1562]. – 20 f.

7. Mollerus Hesus, Henricus. Epitaphium scriptum amplissimae Heroinae Elisabethae a Schidlovitz, inclytae coniugi Illustrissimi Lithuaniae Principis, Domini Nicolai Radivilae, Ducis in Olyca et Nisivica, Palatini Vilmensis. – Regiomonti Borussiae excudebat Ioannes Daubmannus, [1564]. – [1] p.
8. Mylius, Ioannes. Poemata. <...> – [S. l.]: Cum Gratia et Privilegio Caesareo, 1568. – [327] f.
9. Nadolski, B. Poezja renesansowa na Pomorzu; wybór, wstęp i objaśnienia B. Nadolski. – Gdańsk: Wydawnictwo Morskie, 1976. – 276 s.
10. Pinkert, E.-U. Differenz und Identität, Krieger und Sänger. Zur Rheinsymbolik bei Heine und in der deutschen Lyrik des 19. Jahrhunderts // Differenz und Identität. Heinrich Heine (1797 – 1856). Europäische Perspektiven im 19. Jahrhundert / Hrsg. Von Alfred Opatz. Trier: Wissenschaftlicher Verlag, 1998. S. 249 – 262.
11. [Radvanus, J.] Opera = Jonas Radvanas. Raštai; iš lotynų kalbos vertė Sigita Narbutas. – Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2009. – 375 p.
12. Suchteni-Grabowska, A. Zygmunt August, król polski i wielki książę litewski (1520–1562). – Warszawa: Wydawnictwo Krupski i S-ka, 1996. – 448 s.
13. Schrötherus Silesius, Adamus. De fluvio Memela Lithuaniae, qui cura et industria Generosi ac Clarissimi viri Domini Nicolai Tarlo, navibus permeabilis factus est. Carmen elegiacum. – Cracoviae: Lazarus Andraeae excudebat, 1553. – [15] p.
14. Wiegand, H. Hodoeporica. Studien zur neulateinischen Reisedichtung des deutschen Kulturraums im 16. Jahrhundert. – Baden-Baden: Verlag Valentin Koerner, 1984. – 574 s.

ЭПТАФІЯ

ў гонар найвялікшай гераіні Эльжбеты з Шыдлоўца,
 высакароднай жонкі Найяснейшага валадара Літвы,
 пана Мікалая Радзівіла, князя ў Алыцы і Нясвіжы,
 ваяводы Віленскага, напісаная *Генрыкам Молерам Гесам*

Тут Эльжбета ляжыць. Пекнатой, радаводам і цнотай

Многіх славурых жанчын пераўзыходзіць яна –

Тых, пра якіх нам вядома з эпохі выдатных герояў:

Вершаў свяшчэнных радкі поўняцца славаю іх.

З дому была Шыдлавецкіх, які вызначаецца слушна

Годным шляхецтвам сваім з шэрагу іншых дамоў –

Тых, што і пышнасцю ззяюць, і славай вялікіх здзяйсненняў,
Тых, што гадуе здаўна Польшча ва ўлонні сваім.
Хто ж ухваленняў не чуў Шыдлавецкіх заможнаму роду!
Колькі адметных мужоў з Марсам і ў тозе⁴ ён даў!
Колькі прынёс ён магнатаў, такіх дабрачынных і мудрых,
Колькі магнатаў яшчэ мае той род спарадзіць!
Цнотай сваёй і яна папаўняе фамільную славу,
Светлым абліччам сваім ззяе цяпер паміж зор.
Мноства вялікіх дароў як каштоўную спадчыну мела –
Хто ж іх палічыць, скажы, лічбай ці лікам якім:
Тыя аздобы душы ды дарункі ўладарнай фартуны,
Цела ў здароўі сваім, скарб беззаганны яе?..
О Мікалай, праз цябе вылучаецца род Радзівілаў:
Слаўны табою Нясвіж, рада й Алыка табе.
Цешыцца Вільня такім ваяводам, ты – Нестар⁵ ліцвінаў,
Любіць цябе твой кароль з межаў сармацкай зямлі.
Мноства аздобаў душы вылучаюць цябе як героя:
Мужнае сэрца ў цябе, важнае слова тваё.
Аўгуст-кароль з гэтакім шчодрам даверам не ўсіх вызначае
Так, як цябе, Радзівіл, ласкай, апекай сваёй.
З мудраю радай яго квітнее краіна ліцвінаў,
Мужных палякаў народ – князь прыналежны й да іх.

⁴ З Марсам і ў тозе... – паэтычная метафара; Марс – антычнае боства вайны, тога – доўгае адзенне старажытных рымлян, сімвал мірнага жыцця.

⁵ Нестар – адзін з удзельнікаў Траянскай вайны; самы стары і самы мудры правадыр у войску ахейцаў.

Вось ён, узрушаны вельмі шляхетным пасагам дзяўчыны,

Даў ёй і гонар, і моц шлюбнага звязу з сабой.

Цнотай пяшчотнай яна пацяшала каханага мужа,

Радасных мноства хвілін любаму князю дала.

Мела дзяцей бласлаўёна, была клапатлівая маці:

Гэта ў сямейным жыцці – вечнае шчасце заўжды.

Князя нішто не магло так балюча параніць, як страта

Жонкі каханай сваёй, лепшага скарбу ў жыцці.

Так, Эльжбета была ў сваім родзе выдатным нашчадкам,

Так, верны шлюб здабыла з князем адметным яна,

Так, праз выключныя цноты славу таю стала. Звычайна

Гонар высокі такі можа здабыць сівізна.

Песню хвалы прысвяціў ёй у вершах салодкіх Сабінус⁶ –

Слаўны, вядомы паэт; лепшым наўрад ці хто быў.

Вось чаму слава яе будзе вечна ўзрастаць, пакуль вершнік

Дужай магутнай рукой меч літоўскі нясе.

Грунтам жыццёвым яе былі кроў і цнота Хрыстовы.

Верыла: гэты васьм Бог правіць да зорных арбіт.

Бедным спрыяла яна з любоўю да Богага люду.

Літасцю гэткай святой веру сцвярджала сваю.

Покуль яшчэ не спачыла, не марных жыцця асалодаў –

Скарбаў нябесных заўжды прагнула чыстай душой.

Веру, імкненне да Бога не ў словах адно вызнавала:

Сведчаць пра тое яшчэ й значныя справы яе.

⁶ Георг Сабінус (1508 – 1560), нямецкі філолаг і паэт.

Словам пакорным да Бога рашуча вяла мужа-князя,
З ім жа – заможных мужоў, тых, што ўтвараюць сенат,
Каб не ўлягалі занадта пры клопатах марнага свету,
Каб шанавалі адно вечныя скарбы жыцця.
Так шчыравала яна ўсё жыццё і нястомна, й рупліва,
Вельмі цярплівай была, ласку дарыла штодня.
Гэтак пабожна нарэшце слабое пакінула цела,
Лёгкаю смерцю ў свой час ціха спачыла яна.
Так, як на стомленых вельмі прыемна сыходзіць санлівасць,
Гэтак пяшчотная смерць змружыла вочы яе;
Бледнасцю афарбаваўшы ружовасць прывабнага твару,
Бег спыніла крыві, цела аслабіла ўраз.
Вось Эльжбеты душу ўзнёс анёл да нябесных сузор'яў,
Тут жа да сонму святых слаўна яе далучыў.
Там перад Божым абліччам ды з радасцю вечнай жанчыны
Правяць у цноце сваёй песень свяшчэнных напеў.
Шчыра вітайма і мы ўсе шчадроты душы яе чыстай:
Гэткага скарбу нябёс больш не пабачым, бадай.
Будзьма ж захоўваць імя той пабожнай княгіні, каб марна
Раптам не сцёрла яго цёмнай труны забыццё.
Месца спачыну яе разам з князем журботным агорнем
Горкімі ліўнямі слёз, мноствам парнасавых⁷ роз.

*Пераклад з лацінскай мовы
Жанны Некрашэвіч-Кароткай*

⁷ Парнасавых – значыць, паэтычных.

Некрашэвіч-Кароткая Жанна Вацлаваўна, кандыдат філалагічных навук, дацэнт; Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінск; хатні тэлефон: 258-27-64, мабільны тэлефон: (8-029) 562-24-01; e-mail: **ulad karotki@mail.ru**.